

ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ԳԻՍԱՒՈՐԸ

□ ○ □

Խնդիրը պատմա — աստղագիտական հետազոտարար իրի մը վրայ է:

Անգղ. «Թայմզ» թերթը, 1821ի յուլիս 5-ին մէջ ունի Ս. Հեղինէ զրկուած նաւակ մը, 1821 մայիս 7 թուակիրով, ուր կ'ըսուի թէ «մեծատարած գիսաւոր մը երեցաւ Նաբոլէոնի մահէն 15 օր առաջ, Բրոֆ. Pío Emmanuelli կը գրէ «Corr. d'Italia»-ի մէջ, որ լուրը գիտականօրէն ճիշդ է. գիսաւորը՝ որուն վրայ նամակը կը խօսի՝ Nicellet-է Pons-ի 1821 յունուար 21ի գտածն է, որ Եւրոպայի մէջ մինչև մարտ 21 դիտուեցաւ:

Յաջորդաբար ապրիլ 1-էն մայիս 3 տեսնուեցաւ երկրիս հարաւային կիսաւորէն, Վալբարայիցօ, Պուէնոս-Այրէս, Սիւնէյ, և ուրիշ տեղեր: Ոչ միայն պարզ աչքով տեսանելի գիսաւոր մ'էր, այլ նաև ըստ բաւականի գեղեցիկ. յամենայն դէպս ոչ այնպէս մեծ տարածութեամբ, ինչպէս կը տեղեկացնէր «Թայմզ»-ի նամակը:

Ս. Հեղինէ կղզւոյն մէջ 1821 ապրիլ 21-ին՝ գիսաւորը կը մտնէր արևէն ժամ մը և երեք ճառորդ վերջ. ամենուն ու շաղորութեան արժանի աստղ մ'էր: Նաբոլէոն ստուգուի իմացաւ — մահուանէն քիչ օր առաջ — այդ գիսաւորին ներկայութիւնը՝ որուն կը սպասէր. իւր աւելորդապաշտ մտայնութեան թերևս երեցաւ ան՝ իբրև յետին և հաճոյական երկնային վկայութիւն մը՝ բո՛ւն իսկ իր մեծութեան և նախասահմանութեան: Ատլանդիանի փոքր կղզւոյն մէջ գտնուող Longwood-ի փոքրիկ տան մէջ՝ որ շարունակ ծովէն ու հովէն կը ծեծուէր՝ Վաթերլուի պարտիան թերևս մտքով գացած ըլլայ ուրիշ գիսաւորի մը մէջ, որ՝ երեցած է 1811ին՝ իր էն մեծ բախտին ժամանակ և — չկանխատեսելով Մոսկուան և Պերկինսոն — ողջունեց իբրև յառաջնեթաց նշան ու բախտ փափագներու Ռուսիոյ արշաւանքին: Յիշատակելի է նաև որ ուրիշ գիսաւոր

մ'ալ ընկեր ունեցաւ իւր կենաց. 1769ին երեցածը՝ երբ ինքը ծնաւ, և ապա իրմէ կոչուեցաւ իւր պաշտպան ոգին, որուն վրայ Messier գրեց գիրք մ'ալ «Մեծ գիսաւորի երևումը Մեծն Նաբոլէոնի ծննդեան ատեն»:

Որքան որ աւելորդապաշտական ոգի մ'էր, Նաբոլէոն ստիպուած զգաց ինքզինքն՝ հաւատալ ի Longwood իւր ցաւոց անկողնոյն մէջ, թէ մարդ մը որուն ծննդեան ու մահուան ժամանակ գիսաւոր մը կ'երևնայ՝ չի կրնար սովորական մարդ մը ըլլալ միւս ամենուն պէս: Այդ կարծիքէն ելաւ նաև Մաննոնի՝ երբ 2 ամիս վերջ մեծ զօրագլուխին մահուան լուրին վրայ գրեց «Մայիս Հինգր»-ը, որուն շաղորութեան հարիւրամիակն է այս տարի»:

Թրգմ. Հ. Ղ. Տ.

===== □ ===== □ =====

ՄԱՆԵՐՈՆԻ «ՀԻՆԳ ՄԱՅԻՍ»-Ի

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բանաստեղծին առաջին ձեռագիր օրինակէն, ընն միոյն վրայ՝ քանի մը վրիպակներով՝ 1822-ի կիսուն կատարուեցաւ Լուկանոյի մէջ տպագրութիւնը Sngro Soletti-ի կողմանէ՝ Eriante Eritense կեղծանունով: Նոյն Soletti հրատարակեց լատին վեցոտանի չափով թարգմանութիւն և Մաննոնի փոքրիկ նամակ մը առ թարգմանիչ: Գրեթէ ժամանակակից, և միշտ միևնոյն շրջող ձեռագիր օրինակին վրայ, Volkgang Goethe զայն գերմաներէնի կը թարգմանէր, և այս թարգմանութիւնը (ոչ իտալական լայն) կը հրատարակէր Ueber Kunst und Alterthum թերթին մէջ, Weimar-ի արքունեաց մէջ արտասանուելէ ետքը: 1841ին Մաննոնի կ'արտօնէր «Մայիս Հինգ»-ի տպագրութիւնը Թորինոյի Piomba տպագրիչին՝ իբր յաւելած մը՝ Նաբոլէոնի վաթիւն, որ հրատարակուելու վրայ էր: Հուսկ ինքն իսկ դասուորեց զայն իւր 1845-ի «Չանագան գործեր» գրութեան մէջ:

ՏԻՆԻՍԻՍ ՄԵՏԱ